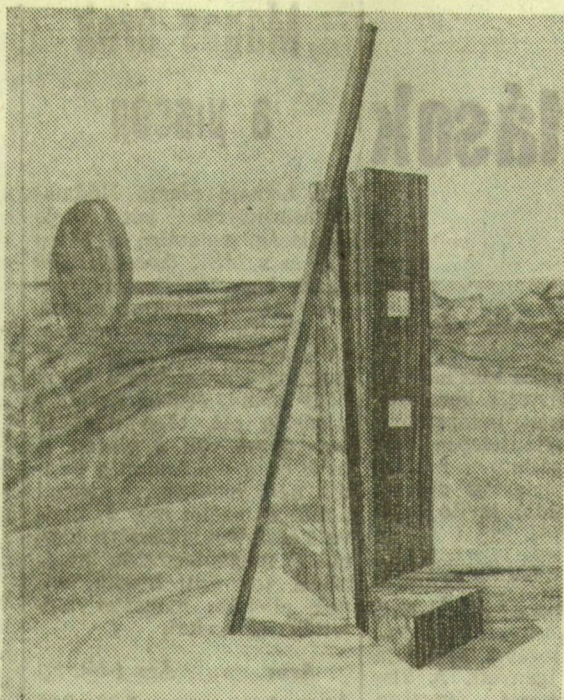

VASÁRNAPI MAGAZIN

T. Nagy
Iré

Elhagyott
játéktér

Akác
László

A MÓRA MÚZEUM ÉVKÖNYVE

Most is csak azzal kell kezdeni a Móra Ferenc Múzeum évkönyvének bemutatását, amivel már évek óta: izgalmas, a laikus böngészők számára is érdekes olvasmány; alapos tanulmányok gyűjteménye, ugyanakkor gazdag valogatású szemle.

A napokban kézhez kapott, 1969-es évkönyv ráadásul új külsővel hagyta el a nyomdát, s az a sötétpiros borító, amelyet a szegedi származású fiatal grafikus, Mayer Gyula tervezett, méginkább „szemre széppé” tette a kiadványt. A kifogástalan sokszorosítás ezúttal is a Szegedi Nyomda munkáját dicséri.

A tanulmányok sorát Juhász Antal A hantház című dolgozata nyitja meg. Ahogy a korábban közreadott írásaiban, ebben is a Szeged környéki népeletről választotta tárgyát a múzeum fiatal néprajzosa: a hantból — gyeptéglából — való házrakás történetét, technikáját foglalta össze. A fényképekkel illusztrált írásból megtudjuk, hogy Szeged környékén az alsó- és felsővárosi puszták felosztása idején, az 1850-es években kezdődött meg a hantházak építése. A gyeptéglák falbarakói az elszegényedett bérlokok voltak, akiket a kényszerűség tanított meg az otthonteremtésnek e különös formájára.

A hajdan használatos ruhane-mük egy csoportjáról, a dél-alföldi ágyruhákról T. Knotik Márta írt hosszabb, ugyancsak számos fotóval illusztrált dolgozatot. Ágyruházi ruha a XVIII. század második felében többek között a „derékaltó héj”, a „viselő lepedő”, a „Szőcs vászon lepedő” volt. Elkészítésükhöz jóformán minden asszony értett.

Az ágyruháki ismertetése után a szegedi halászat története követhetnek Solymos Ede tollából. A levéltári dokumentumok, amelyek a múzeumi évkönyvből most megismerhetők, azt bizonyítják — a korábbi adatokkal ellentétben — Szegeden többféle halászati szabályzat volt. Ha ritkán is, de limitálták a halárazakat: 1831-ben például a víza a tok, a „Kettese”, a „Hartsa”, a „Tsu-ka” árát szabták meg a piaci eladók számára. A limitáció 1835-ben szűnt meg. Néhány év múlva viszont magát a halászatot szabályozták: 1837-ben arról született „kapitányi” döntés, hogy tilos az aprószemű hálók használata. Az ok: a szűk réseken nem bújhattak ki az apró halak, s így a vízi állatok természetes szaporulata veszélybe került. Solymos Ede érdekes írása fel-méri még a szegedi halászbérlők helyzetét, a halpiac többszöri áttelepítését, a tilalmi idők elrendelését, s közli a szegedi halászok névsorát 1875-ből, illetve 1882-ből. Az elsőként említett halász Antalfi Antal, a százegyediként említett: Zombori János.

Tóth Ferenc a makói hagyomány történetének néhány fejezetét közli a 69-es évkönyvben. A több mint két évszázados hagyománytúra történetének vizsgálata már csak azért is érdekes, mert — mint köztudott — ma ugyancsak bőven esik szó Makó világszerte

ismert növényéről. A széles körű kutatásokon alapuló tanulmány a hagymatermesztés kezdeteitől a szárítás és aszalás bevezetéséig mutatja be a makóiak jeles mes-tersegét.

Trogmayer Ottó, a Móra Ferenc Múzeum új igazgatója — aki az évkönyvet szerkesztőként jegyzi — a Kömpöcön talált bronzkori leletekről ír, Köhegyi Mihály pedig a szentesi — berek-háti későszarmata telep két vas-mécsesét elemzi.

Bálint Csanád — kinek az előző évkönyvben közzét, őseink franciaországi kalandozásairól szóló izgalmas dolgozatára még jól emlékszünk — ezúttal a hon-foglaláskori lovastemetkezés né-hány kérdésével veti fel.

Az antropológia tudományát Farkas Gyula, Lotterhof Edit, B. Marcsik Antónia közös tanulmánya képviseli a kötetben; a szer-zőhármas a Hódmezővásárhely — Nagyszigeten, illetve Kübekháza — Úttelepen feltárt sírok csontváze-leleteit elemzi.

Szelesi Zoltán néhány Szeged-ről Párizsba indult művészeti mu-tat be a múzeumi évkönyv lap-jain. Brummer József, Csáky Jó-zsef, Bánszky Sándor életútjának felvázolása, mondhatni, szenzáció számba megy, hiszen mindeddig alig valamit tudtunk az említett alkotókról. Művészetük szélesebb körű ismertetését izgalommal várjuk.

Ormos
Gerő

A MEDIKUS

A medikus szerdán este hat óra tájban állított be hozzánk. Aznap Sorbán egy teljes marha-fejet szerzett, az asszonyok lefej-tették róla a bőrt, késekkel, fej-szévell feldarabolták, Erzsébet előkészítette a húsliteres mosó-fazekat, a többiek krumplit há-moztak. Gulyást készültünk főzni vacsorára. Kint, a lakóteleptől másfél kilométernyire, felbőffent még egy-egy ágyú, géppisztoly is perrent olykor, de a fegyverek zöme elhallgatott. Kihűlték a csövek, amelyek egész nap okád-ták a lövedéket.

Most már talán nem lesz sem-mi — mondogattuk, s öreg Ban-kóval elemezni kezdtük, hogyan állhat a front, mikor érkeznek vissza Petruskáék, akiket két nappal ezelőtt visszavetettek a Velencei-tó túlsó partjára, de le-het, hogy Dinnyés körül állhat-nak most. Ültünk a bűdös pricc-sceken, s a front hullámvázai te-kintetében teljesen tájékozatlan-ok voltunk. A gyerekek játszo-tak a földön, kicsi Janika madza-got kötött a bili füleire és fűtyült, mozdonyoknak képzelte magát eb-ben a fülledt-pilledt melegben, ahol máskor alig maradt volna meg ember fél évig. Szenet tá-roltak itt a boltosék, s most a pince megmentő mennyország volt tizenhat embernek.

Nagyrészt szét darabolták már a fejet, mikor beállított a medi-kus. Persze akkor még nem tud-tuk róla, kicsoda-micsoda. Né-met egyenruhát viselt, mint más

Ugyancsak érdekes témát vá-lasztott Csongor Győző és T. Si-mon Ilona. Ők a szegedi emlé-k-ermeket és plaketteket veszik számba, mint a város történeté-nek különös és megőrzésre méltó emléktárgyait. A kutatók közel 200 fajta emléklakettet és érem lajstromozásáig jutottak el.

Madácsy László ezúttal Móra humorát elemzi a Négy apának egy leánya és A festő halála ci-mű könyvek kapcsán, s néhány rejtett problémát is felvet, fő-képp az írárok keletkezésének politikai hátteréről.

A növény- és madártani dolgo-zatok Gallé László, Marián Mik-lós, Varga Béláné, Megyeri Já-nos munkái után Csongor Győző, Balla Antal XVIII. századi, Sze-gedet ábrázoló kéziratos térképé-nek alsóvárosi részét mutatja be. Bálint Sándor Újszeged portréját rajzolja föl, Oltvai Ferenc és Vinczi Károlyné pedig a szegedi kőolaj- és földgázkutatás levéltá-ri dokumentumait tárja elő. Ez utóbbi tanulmány — a múzeumi évkönyv egyik legérdekesebb írá-sa — mintegy fél évszázaddal ez-előtti időkre datálja a szegedi kőolaj- és gázkutatás kezdetét. Az első szegedi dokumentum 1918 januárjából való: a Dugo-nics Társaság jegyzőkönyve, amely már a földgázkincs nyil-vánvaló léteiről tudósít.

A Móra Ferenc Múzeum 1969-es évkönyvének második kötete a szegedi régész-kongresszus elő-adásainak német nyelvű fordítá-sait közli. Mint Trogmayer Ottó múzeumigazgatótól megtudtuk, ezután minden évben külön kö-tetben adják közre az Alföld-ku-tató régészek szokásos szegedi találkozójának teljes anyagát.

Szepesi
Attila

SÍRFELIRATOK

„Hatvan év koldusa.
vár a férgek
földalatti
demokratizmus.”

☆

„Hamuészsakám.”

☆

„Szerettem a csöndet
odafönn;
de nyirkos a csontnak
a rög.”

☆

„Ember-csikk
a föld-hamutartóban.”

☆

„Inkább az Ördögöt,
mint az Urat —
terepszín tengésnél
égni boldogabb.”

Papp
Lajos

KÍVÜL

Hallgatag ostobák bölcse fecsegők
emlékezetem ablakában könyökölnek
Elbeszélgetnek a másnapi jó időről
a madár-könnyű leányok lépteiről
En kiszöktem az előbb a házból
Egyedül játszom a csillagok alatt

Simai
Mihály

MOTÍVUMOK

Sudárság

Sudárság
pálmaállapot
te már kijelölted a helyet
ahová a föld új tengelyét
ifjú erőddel lecövekeled

Éppoly szeliden

Nehéz mint a várandós asszonyok
s éppoly szeliden kémleli magát
kigömbölyödve görnyed imbolyog
idejét érzi az almafaág

Tündöklő

Rúgja a tér kövezetét
horkan a zápor eldobog
tündöklöletes patáiról
szikrázik patkója a jég

kor az asszonyok munkájára, az-tán egészen hozzám hajolt.

— Könnyebb lesz magyarul — mondta nagy meglepetésemre. Tudok annyira, amennyire néme-tül. Szlovák vagyok és kezet nyújtott, de nevet nem mondott. Hümmögtem valamit, tele vol-tam bizonytalansággal. Féltem, hogy rosszat találok mondani.

— Tessék. Üljön le — kezdtem és a priccset mutattam. — Csak ez van.

— Nincs beteg? — kérdezte és egy kicsivel felszabadultabban nézett körül. — Nem kell gyógy-szer?

Ez fölmelegített. Öreg Barát-hoz fordultam, aki egészen há-túl fektült a sarokban, egy vörös paplanon, s napok óta nem tu-dott már a lábára állni.

— Nyolcvanéves — mondtam. — A szívével van baja.

A fiú elindult, leguggolt öreg Barát mellé, megfogta a kezét. Az asszonyok is megbátorodtak egy kicsit, de nem szólt egyikük sem. Elég sok meglepetés érte már őket a bunkerban, nem bí-ztak senkiben.

Zavaromban én is odamentem Baráthoz.

— Régi betegség — mondtam. — És a magas kor.

A fiú guggolt, nézte az öreg homokszínű, száraz arcát.

— Nyolcvan? Nagypám is, nyolcvan. Orvos. Én is orvos le-szek. Medikus vagyok.

Ez most valamiképpen nagy melegséget támasztott a bunker-

ban. Sorbánné meg is szólalt, meglehetősen nagy hangon.

— Nem orvosság kellene sze-génynek, hanem csend, nyuga-lom. De itten ez az örökös lövöl-dőzés. Meddig tart még ez?

— Nem sokáig — felelt a fiú és felállt, szembefordult velem. — Nem sokáig — ismételte és belenézett a szemembe. — El-fogy minden. Erő. Erőszak. Fegy-ver. Ami bent van az emberben. Csak az marad, amit igazán érez. — Az marad — hagytam rá.

Akkor megdörrent a kis elő-térben a falépcső. A fiú vissza-lépett gyorsan az ajtó közelébe, föltette a sapkáját, amit eddig a sildjénél fogva lógatott a bal ke-zében.

Az ajtót belökték kívülről, s ott állt a keretében a magas, szeplős főhadnagy, aki tegnap leterem-tett már bennünket, mért nem kotródtunk innen hátrább, ami-kor ök pár héttel ezelőtt vissza-vonultak Seregélyes irányába.

A fiú összekapta magát, láttam az arcán, hogy mellbevágta ez a látogatás.

— Mi van itt?! — mordult rá a tiszt magas hangon és félretol-ta, beljebb lépett.

— Egy beteg öregember — fe-lelt, a fiú fesszen.

— Tud itt valaki németül? — kapta oda a fejét.

— Nem tud — mondta a fiú is elég hangosan, ahogyan az egy-más közötti érintkezésben meg-szokta.

— Magának nincs más dolga! — kiáltott rá egyre jobban fel-